

dacht kunnen worden zonder de drie forsche banden: Geestelijke Lieder en den Schat van de Kerk der Eeuwen. Dezelfde uitgever heeft van deze liederen (eenstemmig) met de psalmen (eenstemmig) één praktische zakuitgave in den handel gebracht voor den prijs van f.3.40.

In den laatsten tijd valt vooral in Duitschland waar te nemen een terugkeer tot belijndheid in de muziek. Wij kunnen dezen ommekeer toejuichen, in het bijzonder, waar deze zich voltrekt in het orgelspel in den eeredienst. Radio-uitzendingen kunnen ons overtuigen van de vormloosheid, waarin vele improviserende organisten zich te buiten gaan. Waarom? Omdat ze reeds bij hun opleiding de schoonheid van het polyphone spel niet hebben ervaren. Hun kan ik het werkje van Fritz Dietrich: „Elemente der Orgelchoral-improvisation“³⁾ aanraden, omdat het in een kort en duidelijk bestek met tal van toegelichte voorbeelden aangeeft, wat men van een polyfoon koraalvoorspel (met de melodie in de sopraan of in de bas) kan maken. Men leert uit dit boekje natuurlijk geen inspiratie, maar wel de mogelijkheden waarmee men deze tot vormgeving kan brengen. Die mogelijkheden zijn niet weinig: van cantusfirmus-spel de tweestemmige, driestemmige en vierstemmige Satz, waarbij de zin voor contrapuntiek door allerlei neumatiscche teekens wordt ontwikkeld, en tenslotte de doorimiteerende cantusfirmus-Satz en de koraalfuga, al deze vormen in de kerktoonsoort van het koraal.

Natuurlijk zal er heel wat moeten worden geoefend, eer men zoover is, maar men heeft dan ook een vormbeheersching verworven, die het mogelijk maakt een koraalmelodie ten volle tot zijn recht te laten komen. En zoo hoort het. Want, zooals dit boekje herhaaldelijk laat uitkomen: „Het koraal mag voor ons maar niet de aanleiding zijn om te improviseren, maar meer: het moet de kern zijn, die wij slechts met een dop hebben te omgeven. Het moet ons beheerschen, wanneer wij vormen“.

Dezelfde overtuiging, dat het polyphone spel de basis moet zijn, waarop de organist zijn ontwikkeling opbouwt, heeft Ernst Kaller gebracht tot de samenstelling van zijn tweedelige „Orgel-schule“.⁴⁾ Het aantrekkelijke van deze orgelschool is, dat de leerling zich niet behoeft heen te worstelen door allerlei taal oefenmateriaal van muzikale onwaarde, alvorens tot de grootmeesters der orgelkunst te worden toegelaten. Reeds na de eerste pedaloefeningen opent de vijfde bladzijde met een bicinium van Da Vittoria, en volgt een lange rij van vernuftig gekozen composities van alle mogelijke orgelcomponisten uit de 15de tot de 19de en uit de 20ste eeuw (was uit de 19de eeuw geen drangrijke orgelcompositie te vinden geweest?) De opklimming der technische moeilijkheden van pedaal- en vingertechniek, registratie, e.d. is hier zoo speels geschied, dat de leerling niet merkt welk een weloverwogen systeem er achter zit. De keuze der orgelwerken op zichzelf maakt het werk ook voor gevorderde organisten aantrekkelijk, vooral door de rijke vertegenwoordiging der oude meesters als Dufay, Isaac, Praetorius, Hassler, Scheidt, Buxtehude, Pachelbel, Fischer, Bach, Zipoli, Krebs e.a. De keuze uit de nieuwere componisten blijkt minder representatief. De eenige aanraking met de Franche orgelkunst wordt gevormd door een Andante van den Vlaming Flor Peeters. Dit geeft aan het werk een wat zwaar, Duitsch karakter, maar dan ook een degelijken inhoud, waarvan de verwerking aan de veelzijdigheid van den organist ten goede kan komen.

In de serie Liber Organi⁵⁾ gaf de orgelkenner Hans Klotz het achtste deeltje uit: Orgelmeester der Gotik. Een voor de meeste onzer organisten onbekend gebied, niet alleen door de zeldzaamheid der muziekverzamelingen uit dien tijd, maar ook door de minder geslaagde notering van de muziek in deze uitgaven (b.v. van A. Schering), waardoor de schoonheid onvoldoende tot haar recht kwam. De notatie in deze uitgave lijkt mij zeer geslaagd, speciaal in verband met de registratie-voorschriften, al ben ik ervan overtuigd, dat deze muziek (b.v. het „Benedictus“ van Josquin des Prés) indertijd nimmer op een dergelijke volmaakte doch gecompliceerde wijze op orgel is uitgevoerd. Met zijn in-tabulatuur-brengen is Klotz het arrangeeren zeer dicht genaderd. Maar welk een prachtige composities bevat dit bandje! Hoogtepunten van de Middeleeuwsche cultuur, die evenals schilderen der „primitieven“ (!) in hun kleurenrijkdom en verheven ernst door ieder muzikminnaar kunnen worden genoten. Stukken als „Christ ist erstanden“, en Isaac's „Süßer Vater, Herre Gott“, om van de vijf andere nog niet te spreken, behooren op de hedendaagsche concert-programma's evengoed voor te komen als Bach en Franck, ook al liggen die laatsten ons meer in het gehoor.

Van het Bärenreiter-Verlag te Kassel ontvingen wij twee Bach-uitgaven, n.l. de derde druk van diens door Hermann Keller verzorgde „Orgelbüchlein“, en een „Neues Bachheft“ met

weinig-bekende klavierwerkjes van den meester. Het laatste cahier bevat o.a. een gevoelige koraalbewerking („Wie maar den goeden God laat zorgen“) en een interessant „Rondeau“. Het Orgelbüchlein heeft zich ook hier te lande reeds ingeburgerd, en terecht. De koraalbewerkingen van Bach zijn zonder den tekst van het lied niet in hun conceptie te doorleven. Zooals bij ieder waarlijk liturgisch organist het voorspel uit den tekst van het koraal groeit „dem höchsten Gott allein zu Ehren“, zoo ook bij Bach.

Waar vrijwel ieder organist ook met deze bewerkingen in aanraking komt (band V, uitgave Peters), zal hij goed doen te profiteeren van de Bärenreiter-uitgave, waarvan de stukken in de oorspronkelijke volgorde van het kerkelijk jaar zijn gerangschikt en voorzien van de vierstemmige koralen, met hun geschiedenis en algemeene voorschriften omtrent de uitvoering.

In het slotartikel hoop ik eenige moderne orgel- en piano-musiek te bespreken.

Rotterdam.

Mr. A. BOUMAN.

HET BOEK VAN DE WEEK

„Opmarsch in de Middellandsche zee“.

De boeken die in de Nederlandsche Keurboekerij-wereldspegel uitkomen, vormen een aparte serie en „beoogen het leeren kennen en begrijpen van de groote wereldstroomingen mogelijk te maken.“¹⁾ Als nummer 1 van deze serie is verschenen: Japan, zooals het is, door Komakichi Nohara; als nummer 2: Palestina op den tweesprong, door Laszlo Farago in 1937, en thans in 1938 is als derde in de reeks gevolgd: Opmarsch in de Middellandsche zee door Margret Boveri.²⁾

Ook dit boek is evenals het tweede uit deze reeks om vele redenen voor ons van belang. Zooals de belangstelling van het christenvolk altoos zal blijven uitgaan naar Palestina en zooals men met meer dan gewone interesse lezen zal de mededeelingen over de toestanden in dit land, zoo is het min of meer ook met de gebieden gelegen om de Middellandsche zee.

De belangstelling voor deze landen is nog toegenomen toen Dr Kuyper dertig jaar geleden een reis gemaakt heeft „om de oude wereldzee“ en zijn bevindingen in twee groote boeken heeft weergegeven. Het is van belang een kleine vergelijking te maken tusschen de indrukken die Dr Kuyper verzamelde en aan ons doorgaf en de indrukken die deze schrijfster op hare zwerftochten opdeed. Nu wij in deze dagen meemaken hoe de grenzen van een land verschuiven, nadat wij allen in spanning verkeerden hebben of deze verschuiving op vredelievende dan wel op gewelddadige wijze geschiedt, valt het bij de lezing van dit boek van Margret Boveri des te meer op, hoeveel grenzen in de laatste dertig jaren, sinds de bekende reis van Dr Kuyper in dit gebied, verlegd zijn.

Toen Dr Kuyper van land tot land trok was de verhouding tusschen Engeland en Egypte heel anders dan tegenwoordig: eerst in 1936 tocht hij het Engelsch-Egyptisch verdrag zijn de Egyptenaren door de poort der vrijheid gegaan; Italië had de Lybische woestijn nog niet veroverd; Syrië was nog geen Fransch mandaatgebied; Palestina was nog niet een twistappel tusschen Arabieren en Joden, terwijl Engeland over de verdeling van dit land nog niet dacht!

Wat een veranderingen hebben zich ook voltrokken in Griekenland en Turkije. Terwijl Dr Kuyper nog schrijven moest: „Toch is het niet ondenkbaar dat Frankrijk in Marokko steeds meer veld wint“³⁾, is Frankrijk nu al lang één van de twee mogendheden geworden, die in Marokko het protectoraat uitoefent.

Men zal om deze groote wijziging in het leven van de Middellandsche zee volken eenigszins te verklaren, kunnen wijzen op den wereldoorlog van 1914—1918, die alles ongeveer overhoop heeft gehaald en overal in de wereld belangrijke veranderingen ten gevolge heeft gehad. Dit mag waar zijn, toch zijn er ook in ander opzicht groote verschillen met dertig jaar terug.

In 1908 was van ingrijpende hervormingen en moderniseering naar westersch model in Turkije nog geen sprake. Nu worden energiek alle tradities die ook maar in de verste verte aan de vergane glorie van den Islam herinneren, uitgeroeid. De vrouwen verschijnen ongesluierd in het publiek; het latijnsche alfabet wordt op de Turksche taal toegepast. Dertig jaar geleden droomde men in Italië nog niet van het Fascisme; nu leeft het land alsof het nooit iets anders gekend heeft dan de regeering van den Duce en de organisatie van de Zwarthemden. Toen Dr Kuyper Spanje bezocht kon hij nog schrijven dat hij door den koning „op zeer minzame wijze ontvangen werd“; een

audientie die hij te meer op prijs stelde „omdat heel Madrid reeds den feestdag voor de feesten van het koninklijk huwelijk had aangetrokken en 'skonings tijd dus uiterst bezet was'“⁴⁾. En in Portugal werd Dr Kuyper ook door den koning ontvangen. Nu zucht Spanje reeds enkele jaren onder de ellende die de burgeroorlog over land en leven gebracht heeft en hoort de bevolking van Madrid slechts het donderen van het geschul rondom de stad en het geronk van vijandelijke bommenwerpers.

Groot zijn de veranderingen in het Middellandsche zee-gebied. Wij mogen Margret Boveri zelf een oogenblik aan het woord laten als zij beschrijft hoe de toestanden zich hebben ontwikkeld: „De toerist, ook de onnoozelste, kan niet nalaten op te merken, dat op de rotspunten, die hij vroeger uit het zeebad beklauterde, tegenwoordig kanonnen staan. Wie op weg is naar de gouden schatten van Toetankamon, komt eerst in de haven van Alexandrië een bewogen massa van een heel ander metaal tegen: staal als belichaming van het Empire. Het luide gebrom van vliegtuigmotoren, de grijsblauwe glans van oorlogsschepen voor en achter, links en rechts, is de sterkste indruk bij het aan land gaan in Egypte. De militaire vliegtuigen zittlen netjes op een rechte lijn op het water, kwiek met den staart in de hoogte; zij staan in dichte rijen op de vliegtuig-moederschepen; zij vliegen met hun drieën in strengen samenhang, zij oefenen ieder op zichzelf steile bochten en loopings, zij blinken in de felle, verblindende zon. De oorlogsschepen, groote en kleine afzonderlijk voor anker, of in rijen naast elkaar liggend, zijn zoo talrijk, dat de passagiers- en vrachtschepen als slordige burgers daartusschen liggen.“⁵⁾

Toont een vluchtige vergelijking van beide boeken reeds aan dat inderdaad sterke wijzigingen zich hebben voltrokken of nog bezig zijn zich te voltrekken, ook wat de wijze van beschrijving betreft is er evenwel een groot onderscheid.

Dr Kuyper heeft in zijn boeken over dit gebied veel aandacht gegeven aan de beschrijving van de godsdienstige stroomingen. Het ging hem niet slechts om de behandeling van de culturele en politieke vraagstukken, waarmee hij in aanraking kwam, maar ook om den invloed te teekenen van den Islam en van de christelijke kerk in deze gebieden.

Dr Kuyper komt aan het eind van zijn bezoeken in de verschillende landen tot deze conclusie: „Proselieten uit elkaars tente maken Kruis en Halve Maan bij hun voortgezette onderlingen strijd bijna niet. Een christen die tot den Islam overgaat, is een witte raaf en ook de christelijke zending slaagt er bijna nergens in, op eenigszins betekenende schaal Mohammedanen tot het christendom te bekeeren. Beiderzijds drijft men sterke propaganda; de Islam minder georganiseerd, maar door reizigers en kooplieden op zeer uitgebreide schaal; het christendom meest sterk georganiseerd, en schier uitsluitend door opzettelijk aangeslede missionarissen; doch beiderzijds draagt deze propaganda slechts daar vrucht en aanhang waar ze zich werpt op nog heidensche groepen; en niet genoeg kan er daarom op worden aangedrongen, dat de christelijke missie vooral onder deze groepen vasten voet poge te verkrijgen, eer de Islam haar voor is; een doel dat de Muzelman zijnerzijds nooit uit het oog verliest. Toch mag daarom de missie ook onder de Mohammedanen zeker nooit worden prijsgegeven.“

Aan een bepalen van de actie van de christelijke kerk tegenover den Islam heeft Margret Boveri zich weinig of niet gewaagd. Haar taak was in vele opzichten een andere, maar ook ging haar belangstelling slechts in zeer geringe mate naar deze onderwerpen uit. Op vele punten van haar boek kan men constateeren dat, hoe interessant de voorlichting ook zijn mag inzake staatkundige kwesties, en over hoe groote ervaring de schrijfster ook beschikt, zij toch op het gebied van kerk en christendom totaal onkundig is.

Als de schrijfster h.v. gehandeld heeft over de positie van het Romeinsche rijk, nadat het tot een eenheid was samengesmeed, zegt zij het volgende: „Doch in Palestina, waar reeds sinds generaties het Joodsche volk aan slechts één god geloofde — maar dan ook aan een gemakkelijk tot toorn te brengen, wraakzuchtigen god — stond nu iemand op die van macht en toorn en rijkdom niets welen wilde. Hij predikte een nieuwen god der liefde. Wat hij vertelde was onwaarschijnlijk en vreemd, ver verwijderd van de pronk en weelde en benepen hebzucht, die rondom heerschten. Een leer voor de armen, een blijvende boodschap voor hen, die het slecht ging. En die waren er vele.“

Iemand die zoo schrijft over het verband tusschen oud en nieuw verbond en over het optreden van den Heere Jezus Christus, toont daarmee duidelijk, dat ze niets verstaan heeft van het Woord Gods en van de genade die betoond wordt aan „een wereld verloren in schuld“.

In dat opzicht is de beschrijving van Dr Kuyper zeer stellig te verkiezen. Hij behandelt de geschiedenis van volken en landen vanuit het gezichtspunt van de bijzondere openbaring en hij laat ook het

licht van de mee hij in

Toch is h van beteek ren die er geeft een ze ling om de landsche ze geeft een h voor het ke dige macht „De Mide gracht gew Frankrijk“ een weg, f standen fo rein voor

In het meegemaak het Protoc deze, betro Engeland a is voor de tepunt kwa ven twee Engeland— tooneel eer Englands handhaven factoren ze zo met elk zeker hoev tactiek van weer terug lijk dat b den, of het zal, om de kunnen ve

Zal het Midden-Eu woord van nationale Middelland Hoe het de oude wa D.

6) a.w. pag. 7) a.w. pag. 8) a.w. pag.

VAKW

Het is bovenstaand over Hand geplaatst Nu thans zal worden verschenen n.l. over betekenise Ik was de gorden ho doeld. Ee hebben in uit de pr ik heb ev we on de hoewel i mij ook r studie van gegeven, d kunnen d Wanneer geren zoo wordt, da moet het dat noem die d wa den bij el Hoe dat tie“ van eeuw wer past met

mp

In het v „De Refor dat we in onderbrok over een wanneer E verband n Of, om

3) Uitg. Bärenreiter-Verlag te Kassel.

4) Uitg. B. Schott's Söhne te Mainz.

5) Uitg. B. Schott's Söhne te Mainz.

1) Vgl. de inleiding.

2) Vertaling Mr E. Straat met 63 illustraties. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

3) a.w. pag. 422.

4) a.w. pag. 438, dl. 2.

5) a.w. pag. 400.